

Hony Květ 90 – ve vědě a lidském společenství

V sobotu 26. srpna oslaví 90. narozeniny vědecký pracovník, vysokoškolský učitel, veřejný činitel a hlavně moudrý a laskavý člověk RNDr. Jan Květ, CSc., dr. h. c., řečený Hony. Jeho vědecká, pedagogická i společenská činnost by vydala na celé knihy a ve svém dlouhém a plodném životě pozitivně ovlivnil tisíce lidí u nás i v zahraničí, kteří na něj vzpomínají. Zájemcům o podrobnější bibliografické údaje o Janu Květovi můžeme doporučit např. články napsané k jeho 70. nebo 80. narozeninám (Živa 2003, 4: L; 2013, 4: LXXX až LXXXI). Co z toho vyzdvihnout? Snad to, co při pohledu zpět nejvíce vystupuje do popředí...

Vědeckému výzkumu se Hony věnoval postupně v Geobotanické laboratoři ČSAV a z ní v r. 1962 vzniklém Botanickém ústavu ČSAV (1956–2002) a Ústavu ekologie krajiny AV ČR (nyní Ústav výzkumu globální změny AV ČR; 2003–22). Stál u zrodu výzkumu v oborech produkční ekologie rostlin a ekologie mokřadů v Československu. Mimo jiné vrátil do češtiny termín mokřad jako ekvivalent anglického wetland. S Milenou Rychnovskou a Dagmar Dykyjovou se zasloužil o to, že český výzkum produkční ekologie a ekologie mokřadů byl zařazen do Mezinárodního biologického programu (International Biological Programme, 1965–74) a později do programu UNESCO Člověk a biosféra (Man and Biosphere). Tak se dostal do světového kontextu, což bylo za minulého politického režimu velmi výjimečné. Stal se tak – i díky svým mimořádným jazykovým schopnostem a lidským vlastnostem – celosvětově respektovanou osobností, která bez přehánění spojovala vědce z Východu se Západem. Pokud bychom měli shrnout jeho výzkum mokřadů do jediné věty, zněla by, že mokřady a mokřadní vegetace mají i v naší

zemi velký význam, který je třeba rozumně využít pro zachování přírodních procesů, a že rozhodně nejsou ztracenou a hospodářsky jalovou oblastí (wetlands are not wastelands), za niž ji často dokonce i dnes považují technokraté.

Hony publikoval výsledky v mnoha desítkách článků v mezinárodních vědeckých časopisech. Syntézy týmového výzkumu vtělil do knih, v nichž působil jako editor i autor a ke spolupráci získal typicky velký počet kolegů, takřka všechny české odborníky, kteří k problematice měli co říci. Některé z těchto knih bereme do ruky tak často, že se pro ně vžily přezdívky „zelená“ (Pond Littoral Ecosystems, Springer-Verlag 1978), „bílá“ (Freshwater Wetlands and their Sustainable Future, UNESCO 2002) a „modrá“ kniha (The Production Ecology of Wetlands, Cambridge University Press 1998). V posledním desetiletí se Janova odborná práce zaměřuje na českého čtenáře. Konceptně, editorsky i autorsky se podílel na knize Mokřady: Ekologie, ochrana a udržitelné využívání, která získala Hlávkovu cenu za nejlepší odbornou knihu v biologických oborech v r. 2017 (vydala Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích). Nyní se těšíme na vydání Atlasu vodních a mokřadních rostlin ČR v Nakladatelství Academia, který inicioval a připravuje s kolegy z Botanického ústavu AV ČR. Za celosvětový přínos k výzkumu mokřadů získal národní i mezinárodní ocenění a vyznamenání, mimo jiné cenu vědecké společnosti Society of Wetland Scientists (2001, s D. Dykyjovou) a cenu Ramsarské úmluvy o mokřadech (v r. 2008). Svě zkušenosti i nadhled stále dává k dispozici v národních i mezinárodních vědeckých institucích a společnostech, z nichž jmenujme např. Učenou společnost ČR, do níž byl zvolen v r. 2002.

1 Jan Květ (Hony) na Mokřých lukách u Třeboně při terénním cvičení ke kurzu Produkční ekologie na Přírodovědecké fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích r. 2017. V rukách drží rámeček velikosti základní plochy 0,5 × 0,5 m na odběr nadzemní biomasy porostu (ve více opakováních). Foto K. R. Edwards

2 Během diplomové práce studoval Hony biologické působení extraktů z různých druhů rašeliníků na růst řas i jejich údajné antibakteriální účinky. Dodnes zůstaly jeho oblíbenou skupinou. Rašeliník prostřední (*Sphagnum magellanicum*). Foto A. Kučerová

Přestože Hony vychoval mnoho mladých odborníků, za komunistického režimu musela tato činnost probíhat nenápadně kvůli jeho náboženskému přesvědčení. Po změně v r. 1989 ale využil svých zkušeností a pedagogických schopností a aktivně se spolupodílel na založení Jihočeské univerzity. Stál při vzniku Biologické, dnes Přírodovědecké fakulty, kde spoluvytvářel studijní kurikulum pro obor Biologie ekosystémů a náplň stejnojmenné katedry. Od začátku přednášel a školil studenty všech stupňů studia. Jeho pedagogické aktivity spojené s vědeckou erudicí a lidskými i společenskými postoji již tehdy bohatě splňovaly požadavky na udělení akademického stupně profesor. Přesto profesorem jmenován nebyl. Nebylo to dáno neochotou fakulty jmenovací řízení zorganizovat. Právě naopak. Zamezila tomu ale existující legislativa a Honyho zásady. Legislativa předepisuje, že akademickému stupni profesor musí předcházet udělení akademického stupně docent. Výjimky nejsou možné. Hony by tak musel vypracovat habilitační práci a projít habilitačním řízením a teprve poté připravit podklady pro jmenovací řízení. To bylo poněkud krkolomné řešení pro člověka s Honyho vědeckou i pedagogickou erudicí. Na uspořádání zrychleného dvoustupňového procesu ve svých více než 60 letech nepřistoupil. Výsledky práce pro něj byly a jsou vždy důležitější než tituly. Jako výraz uznání mu PřF JU udělila čestný doktorát (Doctor honoris causa) v oboru Biologie ekosystémů.

Hony se vždy zajímal o politické dění. Aktivně do něj vstoupil hned po sametové revoluci jako člen Občanského fóra, za nějž byl zvolen do České národní rady (ČNR) na období 1990–92. Jako poslanec se zasloužil zejména o tvorbu Zákona ČNR č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, jehož progresivní podobu v době jeho přijetí uznale komentovali i zahraniční politici a přírodovědci, a Zákona ČNR č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který byl vůbec prvním tohoto zaměření v české legislativě. Významně se zasadil též o Zákon ČNR 314/1991 Sb., jímž se zřizovalo několik regionálních univerzit včetně jeho „kmenové“ Jihočeské univerzity. Po ukončení mandátu v ČNR se řadu let věnoval jako zastupitel komunální politiky v Třeboni a rozvoji přeshraniční spolupráce s Rakouskem. Mnoho let vedl treboňskou organizaci Českého svazu ochránců přírody, to vše stále při plném nasazení vědeckém a pedagogickém. Pokud víme, nikdy si nestěžoval, že ho to odvádí od vědecké a pedagogické práce. Z pozdější činnosti stojí za zmínku jeho občanské aktivity na zachování klíčových prvků v Zákoně o ochraně přírody a krajiny při tvorbě novely v r. 2017, ale i na podporu demokratických kandidátů na post prezidenta ČR. Vždy hájil demokratické principy a právo občanů rozhod-

vat o svém životním prostředí, a to i v době totality při nelehkých jednáních s normalizačními úředníky a funkcionáři.

Po přehledu Honyho působení ve vědě i veřejném životě pojďme ještě zmínit jednu méně nápadnou linku jeho života. Jak bylo uvedeno výše, za minulého režimu kvůli svému náboženskému přesvědčení oficiálně nikde neučil. Méně známé je, že byl i v hledáčku Státní bezpečnosti a od návratu ze studijního pobytu v Oxfordu (1962–63) byl opakovaně vyslýchán v Bartolomějské ulici i jinde. Odolal nátlaku StB, která se snažila ho přimět ke spolupráci, nicméně od r. 1966 až do sametové revoluce byl veden v jejích spisech jako „prověřovaná osoba“ pod krycím jménem Kytička. Jeho aktivity, zejména zahraniční cesty, byly pečlivě sledovány. Na treboňském pracovišti BÚ ČSAV se v 70. letech sešel s dalšími „nepřáteli socialistického zřízení“: D. Dykvyovou, která nemohla učit, protože byla dcerou „kulaka“, a politickým vězněm a tajně vysvěceným knězem Josefem P. Ondokem. Tito tři lidé na pracovišti určovali kvalitu mezilidských vztahů. Vytvořil se tak ostrůvek pozitivní deviace, kde vládla důvěra, nadhled i laskavý humor. Jak moc to bylo nesamozřejmé, jsme si plně uvědomili až poté, co se členové skupiny po r. 1989 vydali různými cestami. Podobný ostrůvek kolem sebe Hony

vytváří, kdekoli po nějakou dobu působí. Všichni, kteří jej známe, s vděčností vnímáme jeho laskavost, trpělivost a nezištné přátelství a pomoc, které podstatně přesahuje hranice kolegiálních vztahů a činí z nás členy jeho širší rodiny. Dobrota, schopnost být tu pro druhé a hledat konstruktivní cesty v sebesložitějších situacích vycházejí z hluboce prožívané křesťanské víry, o níž se opíral v dobách minulých, i v dnešní době „postfaktické“. V diskuzích s mladšími kolegy a přáteli osvědčuje neobyčejné znalosti nejrůznějších historických událostí a často dává k dobru působivé osobní vzpomínky. Jeho vyprávění o těžkých i úsměvných okamžicích života si můžeme poslechnout v sérii rozhovorů pro Paměť národa.

Devadesátiletý Jan Květ – Hony je stále v kontaktu s přáteli a kolegy doma i ve světě, ale hlavní pozornost věnuje své rodině: ženě Radce, dvěma dcerám, šesti vnoučatům a čtyřem pravnučatům. Milý Hony, do dalšího desetiletí ti přejeme pevné zdraví a radost v kruhu svých blízkých, přátel i žáků!

Kolektiv spoluautorů: Lubomír Adamec, Andrea Kučerová a Hana Šantrůčková

Přehled článků J. Květa v Živě uvádíme v odkazu na webové stránce.

Eliška Rejmánková, Marcel Rejmánek

Rozhovor s Janem Květem k jeho devadesátinám aneb Za všechno může Hony

Nedávno jsme dostali e-mail od Dennise Whighama ze Smithsonian Environmental Research Center, Edgewater (Maryland, USA), dlouholetého kolegy RNDr. Jana Květa, CSc., dr. h. c. (všem jemu blízkým lidem známého jako Hony), ve kterém píše: „Jsem v Třeboni, a právě jsem se vrátil z krásné návštěvy od Jana. Čas strávený s ním je jako pobyt v živém muzeu. Blíží se mu devadesátka, ale zážitky z mládí i ze současnosti jsou čerstvé jako ranní světlo. Je to opravdu neuvěřitelný člověk. Je nejen brilantní, ale jeho osobnost je stejně působivá, jako když jsem ho poprvé potkal před mnoha desítkami let. Je to humanista, historik, vysoce oceňovaný vědec a organizátor, milující manžel, otec, dědeček a pradědeček. Cítím se opravdu poctěn, že jsem mohl být jedním z Janových kolegů.“ Dennis skvěle vystihl Honyho osobnost, my bychom to lépe nezvládli. Ted' ale dáme slovo jubilantovi.

Pocházel jsi z akademické rodiny, ale byla to spíše historie a umění (otec byl univerzitním profesorem dějin umění a, ač nestraník, členem-korespondentem Československé akademie věd). Ty ses ale již ve svých 17 letech stal členem Československé botanické společnosti (ČSBS). Jak k tomu došlo?

Bylo to na jaře 1950, kdy jsem byl septimánem na Jiráskově gymnáziu v Praze 2. Náš skvělý kantor přírodopisu Karel Rosa (1901–1976), znamenitý algolog, věděl, že mě z přírody nejvíce zajímají rostliny. A tak navrhl, abych vyplnil přihlášku do ČSBS. K přijetí bylo třeba doporučení od dvou členů Společnosti. To druhé dpo-

1 Nejen slavný vědec, ale i milující pradědeček Hony se svou pravnučkou Medou. Třeboň, Vánoce 2022. Foto D. Dérerová

ručení mi dal, ač mě tenkrát neznal, tehdejší docent Bohuslav Fott, již široce známý algolog, který měl zřejmě plnou důvěru v Kapitánův (to byla naše přezdívka K. Rosy) názor na mou přichylnost k botanice. Zkrátka jsem obdržel členský průkaz ČSBS podepsaný prof. Františkem A. Novákem jako předsedou ČSBS a doc. B. Fottem. Ještě ho mám schovaný; jsem nyní služebně (ale ne věkově) nejstarším žijícím členem České botanické společnosti (ČBS), vzniklé rozdělením ČSBS v r. 1993. Mám na to i diplom vydaný při loňském 110. výročí vzniku Společnosti.